

Derfor øker renten

Sentralbanksjef Svein Gjedrem, Stavanger Aftenblad, Bergens Tidende og Adresseavisen, 20. juni 2000.

Norges Bank har denne våren økt rentene i to trinn med til sammen 0,75 prosentenheter. Den viktigste styringsrenten, bankenes innskuddsrente i Norges Bank, er etter dette 6,25 prosent.

Renteøkningene skyldes:

- Rentene i andre land stiger som følge av at den økonomiske veksten tar seg opp og risikoen for økt inflasjon tiltar
- Den norske kronen har blitt svekket
- Det er sterkt press i norsk økonomi med vedvarende mangel på arbeidskraft i mange sektorer og relativt høy kostnadsvekst.

Siden i fjor sommer har den amerikanske sentralbanken økt sin styringsrente med 1,75 prosentenheter til 6,50 prosent. Rentene i Canada, Storbritannia, Australia og New Zealand er også økt og ligger om lag på dette nivået.

Siden november i fjor har den europeiske sentralbanken ESB økt renten med 1,75 prosentenheter til 4,25 prosent. En om lag tilsvarende utvikling har det vært i rentene i Danmark og Sveits. Sverige har et noe lavere rentenivå.

Renteøkningene gjenspeiler at den økonomiske veksten i landene tar seg opp og risiko for økt inflasjon. Utviklingen har betydning for rentesettingen i Norge. Blant annet gjør høyere rente i andre land det mer attraktivt for næringslivet og finansaktører å plassere midler ute. Det vil i så fall svekke kronen og bidra til økt inflasjon i Norge. Den sterkere økonomiske veksten i andre land betyr også høyere etterspørsel etter norske varer og tjenester.

Den norske kronen har vært relativt svak over en lengre periode. Gjennom det siste året har den svekket seg med 51/2 prosent målt i forhold til et gjennomsnitt av andre valutaer. Svekkelsen kommer til uttrykk i hva vi betaler for den amerikanske dollaren, som kostet 7,80 kroner for ett år siden og 8,60 kroner nå. Utslagene i forhold til euroen er mindre. Det skyldes at euroen er svært svak for tiden. Vi må ta høyde for at euroen i framtida kan komme til å styrke seg. Det kan - slik de internasjonale valutamarkedene fungerer - skje brått og kraftig eller det kan skje mer gradvis.

Svekkelsen av kronen bidrar til høyere priser på varer og tjenester vi kjøper fra utlandet og medvirker til at prisstigningen blir høyere i Norge enn i andre land.

Svekkelsen av kronen kan skyldes at norske bedrifter, forsikringsselskaper og verdipapirfond investerer mer i andre land. Samtidig framstår for tiden ikke norsk næringsliv og det norske verdipapirmarkedet som de mest attraktive plasseringsalternativer for utlendinger. Renteavkastningen på kortsiktige midler er om lag like høy som i Norge i flere andre land.

Akkurat nå har vi høy oljepris som gir store oljeinntekter. En vesentlig del av disse inntektene plasseres i utlandet gjennom Statens petroleumsfond. Dermed skjermes norsk fastlandsøkonomi i

betydelig grad fra virkningen av de svingende oljeinntektene. Dette er en viktig hensikt med oljefondet. Den svake kronen reflekterer derfor nå utviklingen i norsk fastlandsøkonomi.

Norsk økonomi er preget av høy vekst i husholdningenes inntekter og i privat forbruk. Det er samtidig stor lånevilje, og prisene i boligmarkedet stiger sterkt. Veksten i offentlig forbruk - blant annet i kommunene - er også høy. Arbeidsmarkedet er stramt. Flere arbeidstidsreformer og økt bruk av uføre- og syketrygd reduserer tilgangen på arbeidskraft. Lønnskostnadene i Norge vokser nå vesentlig sterkere enn hos våre handelspartnere og i Europa. For perioden 1997-2001 kan vi vente at lønnskostnadsnivået vil øke 10 prosentenheter mer i Norge enn i et gjennomsnitt av andre land.

Samtidig med at offentlig og privat forbruk øker, og kostnadene stiger sterkt, rammes inntjeningen i mange bedrifter. Utsiktene for nye investeringer i næringslivet er relativt svake. Næringslivet på Vestlandet og Midt-Norge påvirkes sterkt av en markert nedgang i oljeinvesteringene.

Det er kombinasjonen av høyere renter ute, svakere krone og en særnorsk kostnadsstigning over en lengre tidsperiode som har gjort det nødvendig for Norges Bank å øke rentene. Utviklingen kunne ellers føre til at en noe høyere prisstigning fikk feste. Det mandatet Norges Bank har fått av Regjeringen, er å styre mot stabilitet i kronens verdi overfor europeiske valutaer. Da må pris- og kostnadsstigningen over tid være i samsvar med utviklingen i eurolandene.

Kostnadsstigningen i Norge og lav inntjening i vesentlige deler av næringslivet kan gi en raskere avskalling av bedrifter og arbeidsplasser. Det vil kunne få betydning for utsiktene for kostnads- og prisutviklingen, for valutakursen og for renten framover.

Samspillet med finanspolitikken er viktig for renter og valutakurs. Når Regjeringen og Stortinget i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett velger å dekke inn økte bevilgninger på enkelte utgiftsposter med reduserte bevilgninger på andre poster, bidrar det til lavere pris- og kostnadsstigning, lavere rente og større stabilitet i valutakursen enn det vi ellers ville hatt.